

INOVAȚIA PRIN PRISMA PROCESULUI INVESTIȚIONAL ÎN CADRUL SECTORULUI TELECOMUNICAȚII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

L. Gujuman

Universitatea Tehnică a Moldovei

INTRODUCERE

Investițiile au o importanță majoră pentru toate țările lumii, chiar și pentru cele dezvoltate. Fără ele este imposibilă înnoirea procesului de producție și dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale. Cert este faptul că capitalul investițional, ca orice factor de producere, este limitat. De aceea economiile naționale duc o luptă concurențială dură pentru a-l câpăta.

INVESTIȚIILE ÎN ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA

La moment, Republica Moldova cedează cu mult în această luptă atât țărilor est-europene, cât și țărilor din cadrul CSI. Motivațiile investitorului pentru plasarea capitalului său în economia unei țări sau companii sunt în primul rând de natură economică și apoi de natură socială.

Avantajele economice ale subiectului investițional sunt:

1. introducerea unor noi tehnologii, utilaje, soluții organizatorice, care ar influența la rândul său întregul sistem de gestiune (companie, ramură, țară);

2. creșterea capacității de producție prin lărgirea pieței, produsele noi pot fi exportate sub noua marcă;

3. valorificarea resurselor locale (forța de muncă, materiale, construcții în domeniul transportului, telecomunicațiilor, culturale, etc.)

4. creșterea profitului la subiectul „primitor” de investiții

5. obținerea unor facilități de natură fiscală;

6. creșterea numărului locurilor de muncă și alte efecte socio-economice.

Dacă statul promovează atragerea investițiilor, trebuie să creeze condițiile necesare și anumite strategii de reducere și eliminare a riscurilor. Gama riscurilor care amenință o investiție este foarte largă. Problema riscului și incertitudinii a devenit una dintre cele mai actuale. Este bine cunoscut faptul că cele mai mari riscuri în activitatea economică le suportă investițiile și, îndeosebi, cele din sfera producției.

Trei factori determină acest lucru:

1. perioada lungă de timp în care se obțin efectele investiționale și de aici rezultă dificultatea previziunilor ce trebuie prognozate în vederea determinării exacte a mărimii acestor efecte;

2. caracterul ireversibil al investițiilor alocate în activități de producție, odată ce realizarea unei astfel de investiții este începută, procesul nu mai poate fi oprit fără a suporta pierderi;

3. mărimea considerabilă a eforturilor investiționale, care în caz de eșec se transformă în pierderi mari.

Pentru fiecare categorie de risc, investitorul solicită garanții din partea partenerului și a țării gazdă. Aceste garanții de obicei vizează:

asigurarea că obiectivele constituite nu vor fi naționalizate, expropriate sau rechiziționate;

asigurare unor despăgubiri reale în cazurile în care, din motive excepționale, se face un transfer de proprietate;

asigurarea posibilității de transfer în străinătate a dividendelor, a sumelor rezultate din vânzarea de acțiuni și din lichidarea investiției;

asigurarea unui regim fiscal care să prevadă facilități în primii ani de funcționare și pe parcurs;

existența unui regim juridic clar și ferm, cu prevederi care sunt în concordanță cu dreptul internațional etc.

Ridicarea nivelului vieții în Republica Moldova, a menționat Pamela Hyde Smith este în strânsă legătură de formarea unui climat investițional favorabil: „Exista câteva companii americane care fac afaceri în Moldova, deși ne-ar place să vedem un număr mult mai mare de companii și investiții americane aici. Este adevărat că deocamdată nici o companie americană nu a participat la procesul de privatizare de aici. Deciziile companiilor americane legate de investiții și afaceri sunt dictate doar de condițiile pieței. Guvernul SUA nu poate forța investitorii să vină în Moldova; agenții economici vor veni dacă vor exista posibilități comerciale reale și un angajament ferm de respectare a supremației legii. Din păcate, climatul investițional în Moldova nu este optimal. Cu toate că Moldova prezintă câteva avantaje importante - o forță de muncă bine instruită și multilingvă, o structura salarială

competitiva și abilitatea oamenilor de a interacționa din punct de vedere cultural atât cu estul cit și cu vestul - pentru a atrage mai multe investiții străine directe și implicit companii americane Moldova trebuie să-și consolideze supremația legii, să reducă nivelul de corupție și să asigure organizarea unor tendere transparente și echitabile”.

Investitorii străini preferă să investească în R. Moldova în comerț, industria de prelucrare și sectorul financiar, relevă date ale Raportului Global Investițional 2007 elaborat de Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare (UNCTAD). Investițiile străine se repartizează astfel:

1. comerț - o cotă de 25%;
2. industria prelucrătoare – 22%;
3. sectorul financiar – 13%;
4. sistemul energetic și de alimentare cu apă– 15%;
5. transporturi și telecomunicații - 11%;
6. tranzacții imobiliare – 10%.

Cele mai mici investiții au fost efectuate în

agricultură și construcții, cota acestora fiind de 1%. Investițiile străine în R. Moldova s-au majorat de 2,6 ori în șapte luni ale anului 2007 față de aceeași perioadă a anului precedent și au însumat 170 mil. USD.

COMPETITIVITATEA SECTORULUI TELECOMUNICAȚII PRIN PRISMA PROCESULUI INVESTIȚIONAL

Totodată, sectorul telecomunicațiilor în, care este obiectul de studiu în lucrarea de față, ne demonstrează că investitorii consideră atractive mediul investițional autohton. Astfel, telefonie mobilă până la mijlocul anului 2007 a fost preponderent prezentată de investitorii străini, cote minore fiind deținute de companiile din R. Moldova. Spre exemplu compania franceză „France Telecom” deține peste 90 la sută din numărul total de acțiuni ale S.A. „Orange Moldova”.

Tabelul 1. Investiții în telecomunicații în Republica Moldova.

	2002	2003	2004	2005	2006
PIB, mil. MDL	22556	27619	32032	37652	44069
TIC, mil. MDL	1391	1840	2659	3639	4495
Creșterea TIC. %	129	132,2	144,5	136,9	123,5
Investiții în TIC, mil. MDL	572	655	864	1211	1505,6
Creșterea INV. in TIC, %		114,5	131,9	140,2	124,3
Pondere INV TIC în cifra de afaceri TIC %	41,1	46,9	32,5	33,3	33,5
Pondere INV. din TIC în PIB %	2,5	3,1	2,7	3,2	3,4

Sursa: elaborat de autor.

Majorarea cifrei de afaceri în telecomunicații a fost susținută, în 2006, și de creșterea volumului de investiții în toate sectoarele pieței respective, care s-a ridicat la 1mlrd. 505,6 mil. lei. Această valoare a investițiilor a depășit-o pe cea din 2005 cu 294,3 mil. lei sau cu 24,3% . Aceasta creștere fiind mai inferioară decât cea din perioada precedentă. Creșterea sectorului TIC se datorează în cea mai mare măsură anume investițiilor masive. Este necesar de remarcat înclinația mare spre investiții caracteristică pentru ramura dată. Astfel pentru ultimii 5 ani în mod constant raportul dintre valoarea investițiilor și cifra de afaceri este de peste 30 la sută. Acesta raport a atins maximum în anul 2003 când 46,9% din totalul încasărilor au fost îndreptate spre investiții, pentru anii următori atestându-se o oarecare stabilizare.

O dinamică pozitivă este înregistrată și la parametrul ponderea investițiilor efectuate de sectorul TIC în valoarea PIB-ului. Nivelul de 3,4 % este unul foarte înalt, Moldova la acest capitol depășind substanțial practic toate țările, parametru

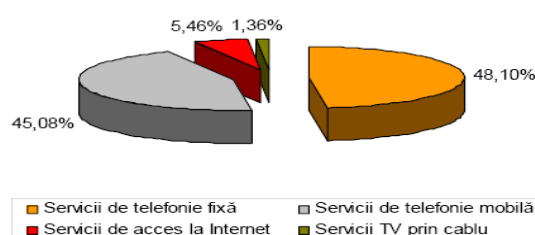

Figura 1. Structura investițiilor în sectoarele pieței în 2006.

Sursa: Elaborat de autor.

cit de cit comparabil fiind atestat doar pentru Bulgaria. Acest fenomen poate fi interpretat dublu, remarcând atât nivelul scăzut al PIB-ului cât și valoarea mare a investițiilor. Ținând cont de planurile guvernamentale privind majorarea până la anul 2015 a cotei sectorului tehnologiilor informaționale și de comunicații în PIB până la 20% ne vom axa pe valoarea mare a investițiilor. Estimările preventive atestă că dacă va continua trendul actual al ritmurilor de investiții este posibil de atins acest nivel deja către anul 2013.

Analizând subiecții care investesc observăm că peste 65 % din totalul de investiții și respectiv cel mai mare volum - 983,3 mil. lei a fost efectuat de SA „MOLDTELECOM”, ele fiind orientate spre telefonie fixă, mobilă și serviciile transport date. Cele mai importante investiții au fost efectuate în sectorul telefoniei fixe – 724,16 mil. lei sau 48,1% din totalul investițiilor; în telefonie mobilă – 678,7 mil. lei sau 45,08% , în sectorul servicii de acces la Internet și transport date – 82,17 mil. lei sau 5,46%, iar pe segmentul servicii TV și radio prin cablu/eter– 20,6 mil. lei sau 1,36% din totalul investițiilor. Cea mai mare rată de creștere a investițiilor s-a înregistrat în sectorul TV și radio prin cablu/eter. Volumul acestora a crescut în 2006, față de 2005, cu 79,13%. În sectorul serviciilor de telefonie mobilă investițiile s-au majorat cu 51,06%, în sectorul serviciilor de transport date și acces la Internet cu 19,3%, iar în sectorul serviciilor de telefonie fixă - cu 6,38%.

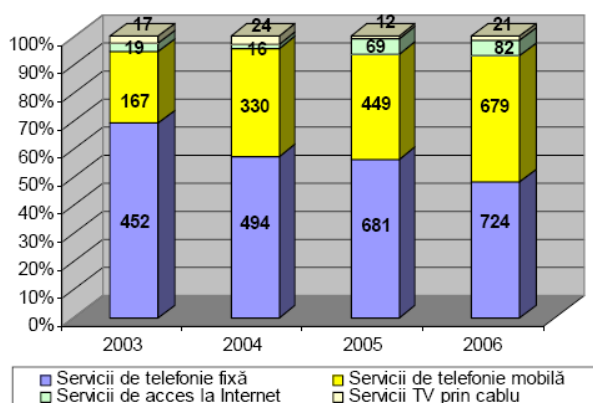

Figura 2. Dinamica și structura investițiilor în perioada 2003-2006, în mil. lei

Sursa: Elaborat în baza datelor ANRTI

Telefonie fixa

Analiza investițiilor efectuate în sectorul telefoniei fixe arată că valoarea medie a acestora, în raport cu numărul de abonați, a constituit 711,31 lei. Aceeași analiză demonstrează că în dezvoltarea acestui sector au fost investite aproximativ 33,96% din veniturile operatorilor obținute în 2006. Suma

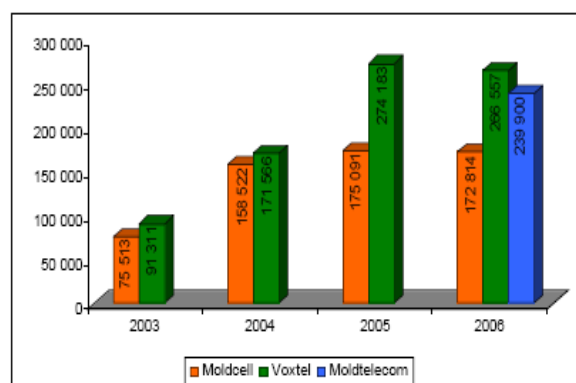

Figura 3. Evoluția investițiilor în sectorul telefoniei mobile, mii lei

Sursa: Elaborat în baza datelor ANRTI

totală a investițiilor efectuate, în această perioadă, de furnizorii serviciilor de telefonie fixă, a crescut, față de 2005, cu 6,38 % (43,51 mil. lei) și a atins cifra de 724,16 mil. lei. Este dificil de a consemna cifra exactă a investițiilor făcute în serviciile de telefonie fixă pe motiv că aceleași echipamente sunt utilizate și pentru furnizarea altor servicii, precum ar fi servicii de acces la Internet, servicii de linii închiriate, etc. Tendințele dezvoltării sectorului telefonie fixă arată că, deși SA „MOLDTELECOM” a fost și rămâne a fi cel mai mare jucător pe această piață, în 2006 operatorii alternativi și-au consolidat pozițiile și sunt dispuși să concureze cu operatorul istoric. Investițiile operatorilor alternativi de telefonie fixă locală au crescut de 7,6 ori și au constituit circa 18 mil. lei. Judecând după volumul investițiilor efectuate în sector, SA „MOLDTELECOM” a deținut, în 2006, o cotă de 97,5%, iar operatorii În 2005, operatorului istoric i-a revenit 99,56% din investițiile efectuate în sector, restul revenindu-le operatorilor alternativi care au făcut primii pași pe această piață.

Telefonie Mobila

În perioada de raport, volumul investițiilor în sectorul telefoniei mobile a alcătuit 678,7 mil. lei, fiind în creștere, față de anul 2005, cu 51,06%. Această majorare se datorează, în bună parte, investițiilor în valoare de 239,9 mil. lei efectuate de SA „MOLDTELECOM” în lansarea serviciului de telefonie mobilă în standardul CDMA 2000. Cealaltă parte de investiții în sumă de 439,4 mil. lei a fost efectuată de primii doi operatori de servicii GSM. Din volumul total de investiții, efectuate de operatorii GSM, 269,7 mil. lei au fost alocate pentru echipamente de rețea, dintre care 68,86% au revenit SA „VOXTEL”, iar 31,14% - SA „MOLDCELL”. Din volumul total al investițiilor operatorilor GSM, 60,67% au fost efectuate de SA „VOXTEL”, iar

39,33% - de SA „MOLDCELL”. Structura pieței de telefonie mobilă după volumul investițiilor grafic se prezintă în graficul de mai jos: alternativi - 2,5%.

Din rapoartele prezentate se observă că cei doi operatori deja al doilea an la rând mențin aceeași rată de investiții în rețelele pe care le operează, fapt care certifică începutul perioadei de saturație a pieței, pe care o controlează acești operatori, la nivelul investițiilor. Totodată, potrivit prognozelor ANRTI, în 2007, investițiile în

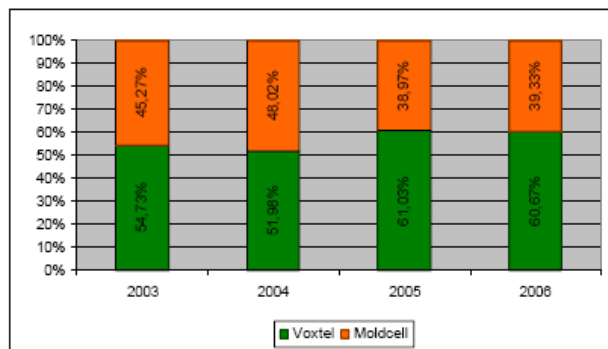

Figura 4. Structura pieței după volumul investițiilor efectuate de operatorii GSM

Sursa: Elaborat în baza datelor ANRTI

dezvoltarea rețelelor de telefonie mobilă ar putea să crească în ritmuri mai mari decât în 2006. Specialiștii Agenției consideră că dacă în 2006, când pe piața telefoniei mobile au activat numai doi operatori, care au investit 439,4 mil. lei, atunci, în 2007, când pe piață vor opera încă doi operatori noi, volumul acestora ar putea depăși cota de 800 mil. lei. În ceea ce privește 2007, volumul investițiilor în sectorul telefoniei mobile a alcătuit peste 270,4 mil. lei, fiind în creștere, fata de primul semestru al anului 2006, cu 76,3%. "Orange Moldova" a efectuat investiții în valoare de 184,9 mil. lei, "MOLDCELL" - de 55,6 mil. lei și "UNITE" - de circa 30 mil. lei.

Internet și transport de date

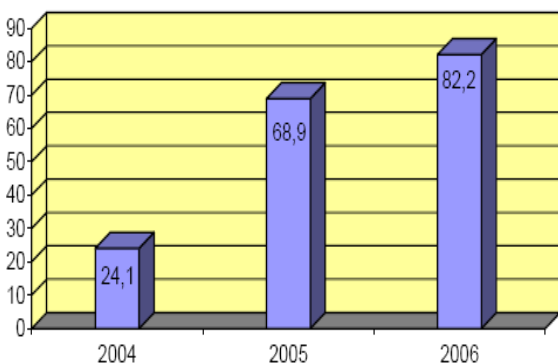

Figura 5. Investițiile în sectorul servicii transport date și acces la Internet, mil. lei

Sursa: Elaborat în baza datelor ANRTI

În perioadă anului 2006, investițiile în sector au sporit, față de 2005, cu 19,3 % și au constituit 82,17 mil. lei. 96,26% din această sumă au fost investite în echipamente de rețea, fapt ce demonstrează că furnizorii de servicii de acces la Internet pun accentul pe extinderea propriilor rețele, pentru a reduce dependența lor față de infrastructura de acces și de transport a operatorului istoric. Pentru segmentul televiziune în perioada anului 2006, volumul investițiilor efectuate în acest a sporit, comparativ cu anul 2005, cu 79,13% și a constituit 20,6 mil. lei. Investițiile în echipamentele de rețea au crescut cu 17,5% și au alcătuit 9,4 mil. lei. O mare parte din aceste investiții au fost destinate acoperirii cu semnal radio a unor teritorii noi, în special a localităților din zona rurală.

CONCLUZII

Actualmente sectorul telecomunicațiilor din Republica Moldova se află la într-o dilemă complexă. Segmentele de telefonie mobilă și fixă își consumă capacitatea de generare a creșterii în sector. Înlensirile fiscale pentru elaborarea produselor de soft au generat rezultate pozitive, dar nu vor mai putea genera creștere în următorii ani. Provocarea majoră pentru sectorul dat în Moldova este asigurarea dezvoltării rapide și penetrării altor servicii decât telefonica.

Bibliografie

1. **Cobzari L.Băncilă N.** „Problemele investițiilor în Republica Moldova”, Simpozion internațional “Investițiile și relansarea economică” Ediția a II-a 23 și 24, mai 1997, Editura “Tribuna Economică”, București, 1998, pag. 53-58, 0,6 c. a.
2. **DFSCodreanu, R.** Competitivitatea Republicii Moldova - prezentare Masa Rotundă „Aspectele Competitivității Republicii Moldova”, 16 februarie 2007.
3. *Competition, Innovation, and Investment in Telecommunications. A Report of the Annual Aspen Institute Conference on Telecommunications Policy (12th, August 10-14, 1997, Aspen, Colorado.*
4. **Drucker, P.** Inovația și sistemul antreprenorial / P. Drucker. – București : Ed. Enciclopedică, 1993.
5. www.usembassy.md
6. www.anrti.md

Recomandat spre publicare: 15.05.2008